

логије, жели се, катабазом, сићи у саме подруме и крипте антрополошког смисла егзистенције човека.

Мср Павле З. ЗЕЉИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
Докторске академске студије
pavle.zeljic2@gmail.com

РАСТКО БЕГОМ БЕЖЕЊИ ПОБЕЖЕ

Драгиша Бојовић, *Кад је Сава био Расџко*, Центар за црквене студије, Ниш 2025

Објављивањем књиге *Кад је Сава био Расџко* Одељење за светосавске студије Центра за црквене студије обележава 850 година од рођења Растка Немањића – Светога Саве. Уредник издања је Јелена Стошић, а рецензент Кристина Митић.

Рад професора Драгише Бојовића на осветљавању живота и дела Светог Саве је дуг, континуиран, исцрпан и разноврстан. Осим предавања на универзитету, светосавских беседа и капиталне монографије посвећене Сави – *Свети Сава у српској књижевности и култури* (Службени гласник, 2022, 2024), ове године ће се завршити научноистраживачки пројекат од националног и међународног значаја под Бојовићевим руководством, „Свети Сава у српској духовности и култури”. Пројекат је крунисан научним скупом и зборником радова *Ог Раса го Никеје*.

Последњим радовима о Савином духовном, историјском и литерарном лику претходиће дубоко заорани књижевноисторијски темељи Драгише Бојовића: „Свети Сава и осам векова српске цркве – посебно издање тематског броја (16/1) *Црквених студија* посвећених великом јубилеју”; чланци и есеји: „Богоносни наставник Сава и његови богоносни ученици”, „Просветитељ отачества свога и измирител завађене браће: беседа са молитвом светом оцу Сави”, „О једној необичној симбиози јеванђељских прича у Савином *Житију Светиога Симеона* и трагом њихових паралела”, „Медословенски језик Светога Саве”, „Савино измирење завађене браће у српској житијној књижевности”; зборник радова *Свети Сава и Доменијан* (2024); приређена издања: *Молићве Светиога Саве* (2002), *Григорије Божовић, Сава Немањић – њрви архиепископске и просветиљске Србије* (2020) итд.

Својом новом књигом Драгиша Бојовић скренуо је истраживачку пажњу на истанчану сугестивну снагу младости Растка Немањића о

којој наша историографија, историја књижевности и уметности, наука уопште, нема много егзактних чињеница и података, али располаже бројним закључцима, синтезама и наговештајима. Основни задатак Бојовићеве књиге јесте сабирање снага свих досадашњих истраживачких напора о младости Светог Саве, како би се остварио систематичан и компаративан преглед, са темељима даљих читања. Аутор је сабрао најзначајније текстове о Савиној младости, различите по каквоћи, форми и тематици, али сродне у тежњи да се докучи овај важан елемент првобитника старе српске књижевности и културе. Аутори текстова су Теодосије, Доментијан, Владика Николај Велимировић, Григорије Божовић, Милош Црњански, Јованка Калић и Отац Јустин Поповић.

Књига садржи четири поглавља, омеђена ауторовим предговором и поговором. У предговору „Растко из Раса” Бојовић скреће пажњу на *рашки лик* српске књижевности и светосавског идентитета. Симеона и Саву видеће као *гецу Раса*, а сам Рас као својеврсну лествицу или вертикалу, *axis mundi* српске културе. Драгиша Бојовић покреће питање завичајности, односно завичаја Светог Саве – Дежеве, чиме ће Рас симболички сагледати као место завета, путоказа и водиље. Аутор ће поставити низ питања која нису реторска, иако смо свесни да на њих нећемо добити директан одговор. Могло би се рећи да питања која поставља, у основи лишена *баналности* непосредног одговора, симболички надилазе саму запитаност и продужавају је у креативну, стваралачку и, надам се, научноистраживачку запитаност о младости светитеља и идентитетског стожера. Бојовић каже: „Можда ће се најлепше слике појавити након неких постављених питања. Да ли су Ђурђеви Ступови били најважније духовно уточиште младоме Растку? Какав је био растанак са Расом приликом Растковог одласка у Хум? На ком су месту чували родитељи Расткову косу и рухо донето у Рас из Свете Горе? Какав је био Савин сусрет са завичајем када му се први пут вратио као монах?” (6) итд.

Бојовић покреће једно кривно натпитање, оличено у слутњи и потрази из задатих наговештаја. Свестан да мало знамо о Растку, а знатно више о Сави, аутор за поставку узима концепт *ујелењења душе* младог Немањића *уловљеној сирелом Христове љубави*.

Текстови у књизи жанровски су различити, хетерогени по саставу, и датирају од 13. до 21. века. У првом поглављу срећемо изводе из житија два Савина биографа, Теодосија и Доментијана, који се тичу периода младости и одласка, бега у манастир. Доментијанов строг, канонски опис Растка као *Божјеј анђела* и Теодосијев готово романескни приказ младића који ће *обући ризу анђелскога образа* заузеће иницијално место као најстарији и први помени младости Растка Немањића. Следи текст Владике Николаја „Принц Растко”, оличен живим и бритким приповедањем у духу хронике са посебним детаљима из Савиног живота.

Друго поглавље почиње драгоценим доприносом Григорија Божића, који нам доноси детаљне изворе, литературу са уоквирењем у теологији, народној поезији и одјеку Светог Саве у писаној и усменој речи. Милош Црњански доноси нам језик свакодневице, меланхолије и стваралачке слободе лишене страхопоштовања, а уроњене у митско и историјско оличење Светог Саве у српској култури. Историографски оглед Јованке Калић осветљава егзактне чињенице из домена археологије, историје, повезујући их у компаративну спрегу с елементима народног предања.

Треће поглавље садржи огледе Владике Николаја и Оца Јустина Поповића. Текст Владике Николаја „Најлепше српско дете” изговорен је 1935. године за Савиндан, а због универзалности и безвремености поруке аутор га реактивира у контексту своје књиге. Владика Николај проговара о унутрашњој и непролазној лепоти човека, о Царству небеском и Божанској природи лепог. Текст Оца Јустина Поповића говори о духовном концепту бивствовања младог човека у савременим условима. О потрази за вечним кроз јеванђелску борбу као једину истинску и блиску *бунју* Расткове младости. Последњи текст у књизи јесте рад Владике Николаја Велимировића о двама љубавима – „Љубав што гони и љубав што бежи”. Владика Николај отвара нам гледиште *свељубави* која има задатак да надиђе њену појединачност као родитељску, љубав детета или сродника и подигне је у ареал спасења, васкрсења – у *живој будућей века*.

У последњем поглављу увиђамо беседу Драгише Бојовића „Кад је Сава био Растко”. С једне стране, својим прилогом аутор је извео детаљну синтезу најважнијих увида у детињство и младост Светога Саве који су заступљени у текстовима у књизи, а с друге је уобличио вертикалну спрегу концепта младости уопште. Аутор поручује: „Будите бескомпромисно Расткови – да се у нашем роду не би зацарио Јуда. Јер је Сава био само Христов и оставио нам је завет верности отаџбини и небу” (119).

Својом књигом *Кад је Сава био Растко* Драгиша Бојовић доноси српској књижевности нове читалачке и методолошке могућности, по систему дедукцијског левка у којем је младост првобитни арбитар из којег се даље чита поетички меритум. Иако се о детињству и младости Светог Саве зна веома мало, са новим приступом књижевнонаучне и књижевноуметничке *слушње истрајова и наповешијаја*, како нам показује ова књига, долази се до дубљих извора и сазнања који су највреднији залог даљих читања, истраживања и тумачења Савиног живота и дела, као и старе српске књижевности уопште.

Др Милан Б. ГРОМОВИЋ
Научни сарадник
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
milan.grom@gmail.com